

איך כותבים כך אל אלמונית?

שלושה מכתבים לזיזל

בחרה ותרגמה מצרפתית: רמה איילון

בחרתי לתרגם חלקים עיקריים משלושה מכתבים שכתב הסופר הצרפתי גי דה מופסן (1893-1850) אל ז'יזל ד'אסטוק (Gisèle d'Estoc, 1894-1845), שהיתה אחת מאהובותיו, פסלת, סופרת ומודל, אישה שדמותה לוטה בערפל בתרבות הצרפתית. התכתובת בין השניים נמשכה כשש שנים, משלהי 1880 עד 1886, אם כי מ־1882 הצטמצמה מאוד.

המכתבים המובאים כאן נכתבו בפרק זמן קצר, הראשון בסוף 1880 והשניים הנוספים בינואר 1881, כלומר בפרוס העשור הפורה ביותר ביצירתו של מופסן, העשור שבו כתב את ששת הרומנים שלו ושכסופו דעך אל תהומות המחלה והשיגעון.

ניסיתי להאיר באמצעות המכתבים קווים אישיים ואינטימיים יותר באישיותו של הסופר, ולא את משנתו האמנותית, הפרושה היטב בחיבור מאַלף הקרוי "על הרומן", שמצורף לספרו "פייר וז'אן" (ספריית פועלים, 2014). במכתבים הללו באות לידי ביטוי נטייתו העזה להתבודדות ולחיי פרא בחיק הטבע, ורתיעתו מחוגי הספרות ומהשתייכות לאסכולות מוגדרות ולמעגלים פוליטיים. יש בהם אולי גם ניסיון להסביר את המאווים היצריים של מופסן, את תשוקתו משולחת הרסן אל נשים המצויות בשולי החברה – יצאניות, איכרות, נשים פשוטות וישירות בהליכותיהן, נשים מוקצות אשר לא ימצאו את מקומן בחוגי החברה הגבוהה. ייתכן כי דווקא בפנותו אל אישה אלמונית יחסית וזרה לו בשלב זה, הרשה לעצמו מופסן לכתוב בחופשיות המגלה לנו טפח נסתר ומכמיר לב בנפשו הסוערת של הסופר האהוב.

ר"א

מכתב ראשון

גברתי,

אם אמנם את אישה סקרנית ולא אחד מידידי החומדים לצון אשר צוחק על חשבוני, הריני מכריז על נכונותי להיפגש עמך בכל עת שתרצי, היכן שתרצי, כפי שתרצי ובתנאים שייראו לך!

אני מניח שהתפכחותך תהיה כואבת; צר לי על שנינו. מכיוון שאת מבקשת לעצמך משורר, הרשי לי להמתיק את הגלולה המרה ולספר לך אי אלה דברים קלוקלים על עצמי. מבחינה חיצונית אני יפה תואר ואני משולל כל חזות או הופעה העשויות למצוא חן בעיני הנשים.

אין בי שמץ של הידור, וגם ענייני הטיפוח או צורת לבושי מותירים אותי אדיש לחלוטין. כל אנינות, אנינות של סֶבֶל ושוליית קצב, מתמצה בטיולי קיץ על גדת הסן בבגדי שייטים שנועדו לחשוף את זרועותי – דבר המוני למדי, לא?

אני מגלגל שיחה של ממש עם אישה אלא אם כן אני מכירה די והותר ומרגיש נוח במחיצתה, בלי שאצטרך להתחקות אחר מליצות הלשון וסלסוליה. (...) מימי לא חוויתי ולו מראית עין של אהבה, אף כי לא פעם זייפתי רגש זה, שכמדומה לא אדע לעולם, ואמנם אני מצדד בהחלט בדבריו של פְּרוֹדון: "אני מכיר דבר נלעג יותר לאדם מאשר לאהוב ולהיות נאהב."

האם אני חושני, את שואלת?
אה, זה כן! לא הונו אותך. ועם כל זאת אני מסוכן ביותר, אני מתנפל על נשים בצווחות פרא.

מעולם לא הורשעתי בעוון... תשוקות עזות מדי! ואת יכולה לשהות במחיצתי שעה שלמה בפרהסיה בלי שתישקף לך סכנה, בהנחה שיש שוטרי תנועה בטווח קריאה. יתר על כן, הדמיון שלי קר וריאליסטי. אני אוהב את מראות עיני לאחר שטעמתי מהם, מפני שאז אני משוכנע שזה טוב. את מתחילה לבוז לי, נכון, גברתי?

איך כותבים כך אל אלמונית? שכן את היא לי עכשיו האלמונית שעליה חולמים המשוררים! ובכן, אם משורר את מחפשת, קבלי נא אזהרה. אם חביבים עלייך האדונים האביריים והמטורונים, חלקלקי הלשון והדורי המחלצות, דעי שאינני כזה. אם חשקה נפשך להכיר נפש סנטימנטלית, אני יכול להפנותך אל מי ממכרי: מי יודע? אולי אפילו אל אותו אדם שסיפר לך על אודותי.

נפשי שלי, לעומת זאת, אינה סנטימנטלית כלל. אני בחר פשוט שחי כמו דוב. ואף על פי כן, גברתי, אם למרות הכול תרצי לפגוש את הדוב הזה, הוא ייצא ממאורתו למשמע קולך ומבטיח לכבד את רצונתייך. (...)

סוף 1880

מכתב שני

גברתי,

הנה עכשיו אני משתוקק לשוחח עמך! מדוע? משום שהמכתב שלך הצית בי סקרנות. הוא נכתב בידי אישה פצועה במקצת, רגוזה במקצת, אבל מעניינת בתכלית הוודאות. את מרשה לי לומר את אשר על לבי, נכון?

כשכתבתי לך את המכתב ההוא רציתי לבדוק שני דברים. הראשון, אם את אכן אישה. כעת אני משוכנע בכך מעבר לכל ספק. הדבר השני שביקשתי לבחון הוא אם את נתונה,

בדומה לכל הנשים, לעיסוק הנצחי באהבה. האומנם, כפי שמשמע ממכתבך הראשון, אינך מרגישה כלפי אלא סקרנות אינטלקטואלית, והאם בתשוקה לפגוש גבר זר לא טמונה איזו כמיהה כמוסה להפיל גבר זה ברשתך מתוך אותו רגש טבעי של יוהרה נשית. עקרתי את האשליות מלבך, את כותבת, מה שמוכיח כי חקרתי הפסיכולוגית (סלחי לי על המילה) לא היתה לשווא. אנא ממך, אל תיפגעי; מאחר שאיני מכירך כל עיקר, אני מרשה לעצמי לנהוג כך בחופשיות גמורה. את כותבת לי דברים המעידים על טביעת עין יוצאת דופן, ואני מודה לפניך כי הם נכונים בעיני. בד בבד אני תוהה אם לא סיפרו לך על אודותי.

משפט אחד פגע בי מעט ובה בעת הוכיח לי כי עדיין אינך מכירה אותי מכל ההיבטים. הריהו:

"אבוא לפגוש אותך בקרוב אם תמצא לנכון לענות לי." אהה! גברתי, מי את חושבת שאני? ה"אם תמצא לנכון" הזה טעון ברמיזות. (...)

את כותבת לי: "אני מזהה אצלך זלזול מושרש באישה, ומרגישה שלעולם לא תכבד אותה בכך שתיחשף בפניה." אבל גברתי, איך תצפי שאיחשף בפני אישה, אם האישה הזאת ממזהרת להתקצף, קוטעת כל שיח ומכנה אותי גס רוח או אכזר; אם, במילה אחת, היא נעשית לאישה במובן הצר של המילה.

ובכן, כך אירע לי תמיד. את רוצה שאיחשף קצת? ובכן, גברתי, מימי לא נחשפתי בפני אישה, גם לא בפני גבר... אני חי בבדידות מחשבתית גמורה ואין לי אלא ידידים ספרותיים שעמם אני משוחח בעיקר על ההיבט הטכני של האמנות. איני חושב כמו אנשים אחרים ואיני מרגיש כמו אנשים אחרים, איני מסיק מסקנות כמו אנשים אחרים ואני משוכנע באמת הנצחית הנטועה במשפט זה של מורי, היחיד שאי פעם אהבתי ברגש מוחלט שיתקיים לעד, על אף שהוא מת; אני מדבר על גוסטב פלובר: "המצאה ארוורה הם החיים. כולנו חיים במדבר. איש אינו מבין את זולתו. כוונתי, כמוכן, לנפשות העילאיות." (...)

ינואר 1881

מכתב שלישי

גברתי היקרה,

את רוצה שאספר לך על עצמי. את עושה טעות. זה לא ימצא חן בעיניך ביותר. כבר כתבתי לך שלא נוצרתי כדי לפתות נשים, למעט אלה החושניות והמופקרות בכל ישותן. ואילו השאר מואסות בי אחרי שבועיים לכל היותר.

ככה זה. לך יש כל האמונות, או לפחות מלוא הנכונות להאמין, ולי אף לא אחת. איש אינו מיטיב ממני לעקור אשליות ולחיות בלעדית; אין בי שמץ של סנטימנטליות או פיוט. אני ממקם את האהבה בין הדתות, ואת הדתות בין השפלים בהבלי העולם שלתוכם נפלה האנושות.

את מזועזעת, גברתי?

אני מעריך בכל נפשי ומאודי את שופנהאואר, ותיאוריית האהבה שלו היא היחידה

המקובלת עלי. הטבע, שחפץ ביצורים, פיזר את פיתיון הרגש מסביב למלכודת הרבייה. סלחי לי, הדברים שאני כותב בלתי ראויים, אבל מילא. הו! את ודאי זועמת, אני יודע. עכשיו אמשך:

כשאני נתקל בצמד נאהבים, כסילות טעותם מכעיסה אותי. "אני אוהבת אותך, אני מעריץ אותך, מחמלי, נשמתי, משובש חיי, וכו' וכו'." וכל זה אך ורק משום שהם בני מין שונה. כלום לא פשוט יותר לומר: "אני ניחן בכל האינסטינקטים של גזעי, של טבעי ושל הווייתי כגבר. לפיכך אני אוהב את האישה, מציית לחוק של גופי, אשר מושל גם בחיות: אלא שאני נעלה על החיות הללו, ותחת שאנהג כמותן אני מחפש, מדמיין, מקציע את כל דקויות החושים."

אני נפש מושחתת מעשה ידי התרבות, איני מסתיר זאת. אני אוהב, אני מעריץ את היופי על כל צורותיו. יש לי חושים שאני מנסה לחדד ללא הרף, אני תאוותן מושבע, תאוותן מתבודד אשר אוכל כדי לאכול, כדי לחוות את התענוגות המעודנים של המזונות הבריאים, כדי לחוש בשלל הטעמים, בניחוחות הקלילים, בבשמים הנמלטים מפני האהבה. הרגשות הם חלומות שתחושותיהם הן ממשות הרגשות.

את סבורה שאני חש את הטבע? אולי זה נובע מכך שאני סוג של פאון. כן, אני פאון, וכזה אני בכל רמ"ח איברי. אני חי חודשים ארוכים בבדידות הכפר, בלילות, על פני המים, בבדידות גמורה, כל הלילה, ביום, ביערות או בכרמים, תחת שמש יוקדת ובבדידות גמורה, כל היום.

הדכדוך הגשמי אינו מעציב אותי לעולם: אני סוג של כלי המצויד בתחושות שעתות השחר, הצהריים, הדמדומים והלילה מהדהדות בתוכו. אני חי בגפי היטב, במשך שבועות תמימים ובלי שום צורך באותות חיבה. אבל אני אוהב את בשרן של הנשים באותה אהבה שאני אוהב את העשב, הנהרות והים.

אני חוזר ואומר לך שאני פאון. ייתכן כי זה המקור לייאוש שמטילים עלי החברה, מפגשיהם של רמי-המעלה, השיחות הלהגניות, הגינונים המכוערים, ההתנהגויות הכוזבות. בטרקלינים אני סובל בכל יצרי, בכל מושגי, בכל רגישויותי ובכל שכלי.

מחשבותי הטבעיות מזעזעות את השקפת העולם המקובלת, השגורה, המכובדת והציבורית!

כל התגודדות של אנשים מאוסה עלי. נשף מפיל עלי עצבות לשבוע שלם. מעולם לא צפיתי במרוץ סוסים, גם לא במצעד או בתהלוכת חג. אני מבועת מכל מה שהוא תפל, נפחד ודל-מבע.

(...) אני נושק לקצות אצבעותייך.

גי דה מופסן. רחוב דולונג 83, פריז.

המכתב שלי רצוף מחיקות. זה בלתי הולם. אנא סלחי לי, אני כותב מהר ואין לי פנאי להעתיק את מכתבי מחדש.

ינואר 1881